

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/2010 vp

Hallituksen esitys kuvaohjelmalainsäädännön uudistamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä lokakuuta 2010 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen kuvaohjelmalain uudistamiseksi (HE 190/2010 vp).

Eduskunta-aloite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavan aloitteen:

— LA 22/2009 vp — Raija Vahasalo /kok: Laki kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 52/2010 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Tuula Lybeck ja projektisuunnittelija Leena Rantala, opetus- ja kulttuuriministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marietta Keravuori-Rusananen, oikeusministeriö
- opetusneuvos Mikko Hartikainen, Opetushallitus
- lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, Lapsiasiavaltuutetun toimisto

- lakiasiaintojohtaja Katri Olmo, Yleisradio Oy
- johtaja Matti Paloheimo, Valtion elokuvatastamo
- apulaisjohtaja Petra Wikström, MTV MEDIA
- johtaja Marcus Wiklund, Sanoma Entertainment Oy
- puheenjohtaja Tapani Tarvainen, Electronic Frontier Finland (Effi) ry
- nuorisotyön päällikkö Juuso Peura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- elintarvikeasiantuntija Merja Söderström, Päivittäistavarakauppa ry PTY
- toimitusjohtaja Tero Koistinen, Suomen Filmikamari ry
- erityisasiantuntija Tuija Metso, Suomen Vanhempainliitto ry
- varapuheenjohtaja Tapio Ruppä, Suomen aikuisviihdeyritykset ry
- toiminnanjohtaja Riku Olkkonen, Suomen peliohjelmisto- ja multimediatydistys FIGMA ry
- lakiasioiden päällikkö Mika Enäjärvi, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry
- tuottaja Ismo Kiesiläinen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Kansallinen audiovisuaalinen arkisto
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Piraattipuolue r.p.
- Suomen elokuvatoimistojen liitto ry SEL
- Erikoiskaupan liitto ry
- Kaupan liitto

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kuvaohjelmalaki. Lailla säänneltäisiin kuvaohjelmien tarjoamisrajoituksista lasten suojelemiseksi. Laki korvaisi kuvaohjelmien tarkastamisesta vuonna 2000 annetun lain.

Kuvaohjelmalainsäädäntö uudistettaisiin vastaamaan muuttunutta mediaympäristöä. Uudessa järjestelmässä panostettaisiin uudenlaisiin lasten turvallisuutta mediaympäristössä edistävien toimenpiteisiin, kuten mediakasvatukseen sekä lasten huoltajille ja kasvattajille suunnattuun tiedottamiseen.

Nykymuotoisesta kuvaohjelmien ennakkotarkastuksesta luovuttaisiin. Ikärajajärjestelmä säilyisi. Kuvaohjelmien ikärajojen luokittelu siirrettäisiin pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Näiden tulisi olla viranomaisen hyväksymiä itsenäisiä ja riippumattomia kuvaohjelmaluokittelijoita. Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat luokiteltaisiin yhdenmukaisin perustein. Luokittelu koskisi kaikenlaista kuvaohjelmia eli elokuvia, televisioohjelmia ja pelejä sekä kaikkia kuvaohjelman tarjoamisen tapoja eli elokuvateatteriesityksiä, tallennelevitystä, televisiolähetyksiä ja esimerkiksi internetissä saatavilla olevia tilausohjelmapalveluja.

Kuvaohjelmat olisi luokiteltava tarjottaviksi kaikenikäisille taikka niille tulisi luokitella 7, 12, 16 tai 18 vuoden ikäraja tai antaa luokittelematta 18 vuoden ikäraja. Luokiteltuihin ohjelmiin olisi lisättävä ohjelman sisältöä kuvaava symboli. Luokittelusta vapautettaisiin eräät kuvaohjelmat sisältönsä, valmistustarkoituksensa tai erillisen luvan perusteella. Kuvaohjelmien, joilla olisi ikäraja 18 vuotta, tarjoaminen alaikäisille olisi kielletty. Tarjoajien olisi lisäksi huolehdittava tarkoituksenmukaisista toimenpiteistä, joilla varmistettaisiin, etteivät luokitellut ku-

vaohjelmat olisi ikärajaa nuorempien lasten katseltavina.

Viranomaisen toiminnan painopiste siirtyisi kuvaohjelmamarkkinoiden jälkivalvontaan. Kuvaohjelmien tarjoamisesta tulisi tehdä ilmoitus viranomaiselle. Viranomainen ottaisi vastaan lapsen kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien tarjoamista koskevaa yleisöpalautetta. Viranomainen voisi myös omasta aloitteestaan luokitella kuvaohjelman ja tehdä merkintöjen tarkastuksia. Viranomainen voisi tehostaa tarjoajien velvoitteiden noudattamista huomautuksella ja viime kädessä uhkasakolla. Vakavimmat rikkomukset säädettäisiin rangaistaviksi teoiksi. Kuvaohjelmien tarjoamisen valvonnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi perittäisiin kuvaohjelmien tarjoajilta valvontamaksu.

Valtion elokuvatarkastamo muuttuisi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. Keskus huolehtisi uuden lainsäädännön viranomaistehävistä. Televisiotoimintaa koskevia lasten suojelemiseen liittyviä valvontatehtäviä siirtyisi Viestintävirastolta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Keskuksen tehtävänä olisi lisäksi edistää mediakasvatusta ja lasten mediataitoja yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa.

Televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia muutettaisiin lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien lähettämisen sääntelyn osalta. Rikoslakiin ehdotetaan tehtäväksi uudistuksen edellyttämät muutokset.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012.

Lakialoite

Lakialoitteessa ehdotetaan kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 7 §:n muuttamista. Vastaava säännös sisältyy hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 15 §:ään. Säännös koskee lasten kehitykselle haitallisia ohjelmia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta katsoo, että uudistus mahdollistaa nykyistä lainsäädäntöä paremmin lasten turvallisuuden lisäämistä audiovisuaalisessa mediamaailmassa. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Perustuslaki suojaa jokaiselle sananvapauden, mutta sallii sen rajoittamista lasten suojelemiseksi. Perustuslain 12 §:n mukaan lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Myös YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan lapsen etu tulee asettaa etusijalle. Yleissopimus velvoittaa takaamaan sananvapauden, mutta lapsella on oikeus tulla suojelluksi ikä- ja kehitystasolleen haitalliselta aineistolta. Nykyisessä mediamaailmassa ei ole mahdollista lainsäädännön keinoin suojata lapsia täydellisesti heidän kehitykselleen haitalliselta ohjelmistolta. Hallituksen esityksessä otetaan huomioon muuttuva mediaympäristö ja niiltä osin kuin on mahdollista pyritään löytämään keinoja suojella lapsia heidän kehitykselleen haitallisilta ohjelmilta.

Kuvaohjelmalainsäädäntöä on tällä vaalikaudella uudistettu kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa uudistettiin tilausohjelmanpalveluja koskevat säännökset. Tämä esitys on uudistuksen toinen vaihe. Valiokunta on aiemmin tällä vaalikaudella hyväksynyt yleislinjauksen siitä, että yhdistämällä oikeudellinen sääntely ja itsesääntely voidaan saavuttaa nykyistä huomattavasti kattavampi järjestelmä, mikä on lasten suojelun kannalta erittäin tärkeää. Uudistuksella yhdenmukaistetaan eri kuvaohjelmien ikärajaluokitukset, sisältösymbolit ja niiden kriteerit. Yhteissääntelyllä voidaan luoda yhteisiä sääntöjä ja ohjeita, käytäntösääntöjä tai sopimuksia, joita alan toimijat vahvistavat itse vapaaehtoisesti ohjatakseen ja organisoidakseen toimintaansa. Parhaimmillaan alan toimijoiden yhteisillä käytän-

nöillä lisätään lasten huoltajien ymmärrystä ja tietoa lapsille haitallisista sisällöistä. Lasten suojelua kuvaohjelmissa valvova viranomainen on jatkossa Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus. Yleisölle tulee selkeämmäksi palautteen antaminen eri ohjelmista ja mahdollisuus tehdä valituksia.

Mediakasvatus. Hallituksen esityksen tavoitteet mediakasvatuksen ja tiedottamisen kehittämistä ja lasten turvallisuuden parantamisesta mediaympäristössä ovat kannatettavia. Ennalta ehkäisevät mediakasvatukseen liittyvät toimenpiteet ovat uuden viranomaisen keskeinen tehtävä. Mediakasvatus ja medialukutaidon kehittäminen alan itsesääntelyn ohessa on oleellinen tapa suojella alaikäisiä haitalliselta materiaalilta. Globaalissa mediakentässä kansallisia rajoja ei ole, joten lapsille, nuorille ja heidän kasvattajilleen on tiedotettava mediatarjonnasta, sen mahdollisuuksista ja valvonnasta yhdenmukaisin keinoin. Valiokunta painottaa sitä, että uuden lainsäädännön myötä on entistä tärkeämpää panostaa mediakasvatukseen ja korostaa perheiden ensisijaista vastuuta kontrolloida lasten median käyttöä. Se edellyttää, että perheillä on mahdollisimman kattavaa tietoa, millaisista ohjelmista kulloinkin on kyse. Arvokasta mediakasvatustyötä tehdään jo eri puolilla, ja tuleva Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus voi koordinoida kaikki hankkeet ja laatia yhtenäisiä viestejä alalle.

Valiokunta painottaa, että mediakasvatuksella voidaan edistää medialukutaitojen kehittymistä monin eri tavoin. Näitä ovat muiden muassa opetus, ohjaus, vertaistuki ja tutorointi verkossa. Mediakasvatuksen kehittämisessä on selvitusten mukaan tärkeintä lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sekä vanhempien kouluttaminen, mediakasvatuksen sisältöjen tarkempi määrittely ja kansallisen koordinoinnin organisoiminen.

Alan yhteiset käytännöt ja sopimukset. Hallituksen esitys lähtee siitä, että alan toimijat ja vi-

ranomainen kehittävät yhteistyössä kuvaohjelmien tarjoamiseen liittyviä käytäntöjä ja itsesääntelytapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi sisältöjen merkitseminen ja ns. vedenjakajakellonaikojen määrittäminen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ns. vedenjakajasopimus on koskenut vain arkipäiviä mutta ei kaikkien K-merkintöjen osalta viikonloppuja. Televisiosta voidaan nyt viikonloppuina tämän sopimuksen mukaisesti lähettää päiväsaikaan ohjelmia, jotka arkisin tulisi K-merkintänsä perusteella lähettää ilta-aikaan. Valiokunta pitää lasten suojelun kannalta tärkeänä, että sopimusta muutettaisiin tässä yhteydessä koskemaan kaikkia viikonpäiviä yhdenmukaisesti. Juuri viikonloppuna kaikenikäiset lapset voivat eniten katsoa televisiota päivisin, jolloin ei ole perusteita soveltaa silloin erilaisia käytäntöjä kuin muulloin viikolla.

Kuvaohjelman luokittelu muuttuisi nykyisestään niin, että 15 vuoden ikärajalukitus nousee 16 vuoteen. Valiokunta katsoo, että vedenjakajakellonaikaa tulisi myös muuttaa nykyisestä 21:stä klo 22:een.

Lapsiasiavaltuutetun mukaan lapsille tehty kysely osoittaa lasten haluavan, että myös rumasta kielenkäytöstä kerrotaisiin symbolilla. Lapset itse pitävät rumaa kielenkäyttöä haitallisenä.

Lapsen oikeuksien kannalta on myös tärkeä kunnioittaa vanhemman ensisijaista kasvatusvastuuta. Tätä tukisi vanhemman mahdollisuus saada tietoa ohjelmasisällöistä myös tästä näkökulmasta. Lapsiasiavaltuutetulle on tullut runsaasti yhteydenottoja vanhemmilta ja muilta huolestuneilta aikuisilta, jotka kokevat myöhäisillan elokuvia mainostettavan jo alkuillasta lapsille epäsovivalla tavalla. Vanhemmat katsovat, että he eivät pysty valvomaan mainoksille altistumista, koska ne tulevat yllättäen.

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen resurssit. Luokittelujärjestelmän luominen, kuvaohjelmaluokittelijoiden koulutus ja rekisteröinti sekä vanhemmille tiedottaminen ja mediakasvatuksen koordinointi ovat merkittäviä uusia tehtäviä. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus vastaisi myös mediakasvatuksen kansallisesta koor-

dinaatiosta ja kehittämistyöstä. Keskus tulisi olemaan Opetushallituksen keskeinen yhteistyökumppani mediataitojen kehittämisessä eri koulutusasteilla. Valiokunta korostaa, että tehtävien merkittävän laajenemisen johdosta uudenlaisen viranomaisen riittävän rahoituksen turvaaminen on erittäin tärkeää. Riittämättömät voimavarat voivat vaarantaa lasten mediasuojelun kannalta merkittävän uudistuksen menestyksellisen toteutumisen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että keskukselle turvataan sen laajentuneiden velvoitteiden mukaisesti riittävät voimavarat. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Seuranta. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön toimivuus ja uudistuksen vaikutukset lapsille turvalliseen mediaympäristöön arvioidaan niin, että selvitys voidaan antaa sivistysvaliokunnalle kevätistuntokaudella 2014. Valiokunta katsoo, että tässä yhteydessä on myös sopivaa arvioida käytettäviä tunnistautumismenetelmiä ja niiden saatavuutta. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

4 §. Pykälän 1 momentissa säädetään kuvaohjelman tarjoajan velvollisuudesta ilmoittaa kuvaohjelmien tarjoamisesta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle. Ilmoitus on tarkoitettu viranomaisen apuvälineeksi kuvaohjelmamarkkinoiden valvonnassa. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat kuvaohjelmien tarjoajat olisivat velvollisia maksamaan vuosittain veroluonteisen valvontamaksun.

Hallituksen esityksen mukaan ilmoitus olisi tehtävä aina, kun ohjelmia tarjotaan taloudellisessa tarkoituksessa. Ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäisivät siten sellaiset kuvaohjelmien tarjoajat, jotka tarjoavat kuvaohjelmia muussa kuin taloudellisessa tarkoituksessa. Yleensä esimerkiksi yleiset kirjastot ja oppilaitokset ovat tällaisia kuvaohjelmien tarjoajia. Myös esimer-

kiksi hotelleissa voidaan tarjota kuvaohjelmia muussa kuin pääosin taloudellisessa tarkoituksessa.

Lasten suojelemiseksi ei ole tarpeen, että satunnainen kuvaohjelmien tarjoaminen olisi laissa tarkoitettun ilmoitusvelvollisuuden piirissä. Kuvaohjelmien tarjoajien näkökulmasta on kohutuullista, ettei satunnainen kuvaohjelmien tarjoaminen velvoita maksamaan veroluontoista valvontamaksua. Satunnaista kuvaohjelmien tarjoamista koskisivat kuitenkin muut laissa säädetty velvollisuudet, kuten luokittelu- ja merkittämisyvelvollisuus ja ikärajojen noudattaminen. Säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että ilmoitus on tehtävä, kun ohjelmia tarjotaan taloudellisessa tarkoituksessa ja säännöllisesti. Esimerkiksi yksittäisen tallenteen tarjoaminen kampanjatuotteena tai lehtimyynnin yhteydessä taikka yksittäinen kuvaohjelmien esitystilaisuus ei siten olisi ilmoitusvelvollisuuden piirissä.

9 §. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty epäily, että lakiesitys asettaisi velvoitteita luokitella myös aatteellista ja poliittista sisältöä (esim. vaalivideot) koskevat kuvaohjelmat. Tämä ei ole ollut tarkoitus. Valiokunta täsmentää 9 §:n 1 momenttia lisäämällä siihen uuden 5 kohdan.

10 §. Pykälässä säädetään yksityisten henkilöiden harrastustarkoituksessa valmistamat kuvaohjelmat luokittelusta vapaiksi. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että ongelmatilanteita saattaa tulla harrastusryhmien ja erityisesti yhdistysten harrastustarkoituksessa tekemien kuvaohjelmien osalta. Jos käytännössä ilmenee tulkintaongelmia, tulee opetus- ja kulttuuriministeriön ryhtyä toimenpiteisiin säännösten tarkistamiseksi.

Lakiehdotus muuttaisi nykyistä menettelyä niin, että ns. selainpelit tulisivat luokittelun piiriin. Valiokunta ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena vaan katsoo, että säännös käytäntöä noudattamisesta on riittävä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 10 §:ään uutta 4 kohtaa. Muutoksen tarkoituksena on, että selainpelit edel-

leenkin voisivat olla luokittelun ulkopuolella säännöksessä edellytetyn mukaisesti.

13 §. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon yhtyen valiokunta ehdottaa säännöksiä täydennettäväksi siitä, millä tavoin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus hankkii hallituksen esityksen perusteluissa mainitut tiedot henkilön syyllistymisestä sellaiseen rikokseen, joka osoittaa hänet sopimattomaksi toimimaan kuvaohjelmaluokittelijana. Valiokunta pitää välttämättömänä, että henkilön rikostausta selvitetään ennen kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymistä. Valiokunta pitää tätä tarpeellisenä siitakin huolimatta, että luokittelijat eivät ole välittömästi lasten kanssa tekemisissä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 13 §:ää täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksella on velvollisuus pyytää kuvaohjelmaluokittelijaksi hakeutuvalla nähtäväksi rikosrekisteriote ennen hyväksyntäpäätöksen tekemistä. Tämän vuoksi tulee myös rikosrekisterilain 6 §:n 2 momenttia täydentää viittauksella kuvaohjelmalakiin. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa uutta 5. lakiehdotusta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan parhaillaan on vireillä turvallisuusselvityslainsäädännön kokonaisuudistus. Sen vuoksi valiokunta ei ehdota tässä yhteydessä rikostaustan selvittämisen valvonnallisen ulottuvuuden säätämistä, vaan se tulee tehdä kokonaisuudistuksen yhteydessä. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

16 §. Perustuslakivaliokunta katsoo, että jos kuvaohjelma on tarkoitettu tarjottavaksi vain täysikäisille, tarjoajan on tehtävä ohjelmaan ilman luokittelua tätä osoittavat asianmukaiset merkinnot. Tätä koskeva säännös tulee ottaa lakiin. Sivistysvaliokunta toteaa, ettei hallituksen esityksen tarkoituksena ole ollut kaventaa aikuisten sananvapautta verrattuna voimassaolevaan lakiin kuvaohjelmien tarkastamisesta. Tarkoituksena on ollut taata myös lasten sananvapaus, eli aikuisille tarkoitetuiksi merkittäisiin ilman luokittelua yksiselitteisesti alaikäisten kehitykselle haitalliset kuvaohjelmat. Tämän tarkoituksen

selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa täsmennyistä 16 §:n 2 momenttiin. Ilman luokittelua merkittäviä ohjelmia ovat sellaista väkivaltaista, seksuaalista tai ahdistusta aiheuttavaa tai muuta näihin rinnastettavaa sisältöä sisältävät ohjelmat, joita on yksiselitteisesti pidettävä alle 18-vuotiaille haitallisina.

18 §. Valiokunta ehdottaa, että kuvaohjelmaluetteloon merkitään tieto myös 30 §:n mukaisista toimenpiteistä.

21 §. Lakiehdotuksen 14 §:ssä säädetään kuvaohjelmaluokittelijana toimimisesta. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että kuvaohjelmaluokittelijan tosiasiallinen riippumattomuus tulee turvata. Luokittelujärjestelmän riippumattomuuden lisäämiseksi sivistysvaliokunta ehdottaa 21 §:ää täydennettäväksi siten, että Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksella on velvollisuus ottaa kuvaohjelma luokiteltavakseen perustellusta vaatimuksesta.

22 §. Perustuslakivaliokunta katsoo, että Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen valvontamahdollisuuksia vahvistetaan esimerkiksi niin, että sille annetaan toimivalta peruuttaa kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksyminen, jos luokittelijan luokitusta on tietyn ajan kuluessa jouduttu varsin usein muuttamaan. Sivistysvaliokunta ehdottaa, että hyväksyminen voidaan peruuttaa myös, jos luokittelija toistuvasti menettelee luokittelijana olennaisesti virheellisesti.

30 § (Uusi) ja 31 §. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten ja oikeusturvakeinojen lisäämiseksi valiokunta ehdottaa, että kuvaohjelmaluokittelijan luokittelupäätökseen haettaisiin ensi vaiheessa oikaisua Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselta ja sen antamasta päätöksestä olisi oikeus tehdä edelleen valitus kuvaohjelmalautakunnalle.

Oikaisuvaatimusta koskeva uusi säännös ehdotetaan 30 §:ään, jolloin hallituksen esityksestä olevien 30—38 §:ien numerointi muuttuu.

38 §. Sen varmistamiseksi, ettei PEGI-luokiteltujen pelien myynti muutu ennen kuin Media-

kasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ehtii tehdä päätöksen PEGI-luokituksen hyväksymisestä lain 16 §:n 3 momentin mukaisesti, valiokunta ehdottaa täydennystä pykälän 4 momenttiin.

2. lakiehdotus

9 §. Valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi henkilöstön siirtymistä koskevan säännöksen, kun Valtion elokuvatarkastamo muuttuu Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi.

Uusi 5. lakiehdotus

Viitaten 1. lakiehdotuksen 13 §:n perusteluissa todettuun valiokunta ehdottaa muutettavaksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momenttia.

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt asian hallituksen esityksen pohjalta, joten lakialoite ehdotetaan hylettäväksi.

Säättämisjärjestys

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 9 § muutettuna,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 5. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus),

että lakialoite LA 22/2009 vp hylätään ja

että hyväksytään 3 lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

1.

Kuvaohjelmanlaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—3 §
(Kuten HE)

2 luku

Kuvaohjelman tarjoaminen

4 §

Ilmoitus kuvaohjelmien tarjoamisesta

Kuvaohjelman tarjoajan on tehtävä ilmoitus Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle ryhtyessään tarjoamaan kuvaohjelmia. *Ilmoitus on tehtävä, kun ohjelmia tarjotaan taloudellisessa tarkoituksessa ja säännöllisesti.* Ilmoitusta ei (poist.) tehdä, jos (poist.) tarjotaan ainoastaan kuvaohjelmia, joita ei 9—11 §:n nojalla tarvitse luokitella ja merkitä.

(2—4 mom. kuten HE)

5—8 §
(Kuten HE)

3 luku

Kuvaohjelman luokittelu

9 §

Sisällön perusteella luokittelusta ja merkitsemisestä vapautettu kuvaohjelma

Kuvaohjelmaa ei tarvitse luokitella ja merkitä, jos se:

(1—4 kohta kuten HE)

5) sisältää yksinomaan aatteellisesta tai poliittisesta toiminnasta tiedottavaa aineistoa;

(6 ja 7 kohta kuten HE:n 5 ja 6 kohta)

(2 mom. kuten HE)

10 §

Valmistustarkoituksen perusteella luokittelusta ja merkitsemisestä vapautettu kuvaohjelma

Kuvaohjelmaa ei tarvitse luokitella ja merkitä, jos se:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) tarjotaan koulutus- tai muussa sivistystoiminnassa ja on valmistettu koulutus- tai muun sivistystoiminnan yhteydessä;

4) on peli, jota pidetään saatavilla pelejä tarjoavassa palvelussa, jonka tarjoaja noudattaa tällaista palvelua varten laatimiaan ja 8 §:n mukaisesti tarkastettuja käytäntöjä. (Uusi)

11 ja 12 §
(Kuten HE)

13 §

Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksyminen ja luokittelijakoulutus

(1—3 mom. kuten HE)

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tulee ennen hyväksyntäpäätöksen tekemistä pyytää hakijalta nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä henkilön sopivuuden arvioimiseksi. Rikostaustan selvittämiseksi tämän lain nojalla esitetty rikosrekisteriotte ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi. (Uusi)

Rekisteriotteen nähtäväksi esittäneen henkilön henkilötietoihin saadaan tehdä ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen tunnistetiedoista. Henkilö, joka on tämän lain mukaan saanut rikosrekisteriotteen nähtäväksi, ei saa ottaa siitä jäljennöstä. Rikosrekisteriotte on palautettava otteen esittäneelle henkilölle viipymättä. (Uusi)

14 ja 15 §
(Kuten HE)

16 §

*Kuvaohjelman luokittelu ja **merkintä 18 vuoden ikäraajasta***

(1 mom. kuten HE)

Jos kyseessä on ohjelma, joka on yksiselitteisesti tarkoitettu tarjottavaksi ainoastaan 18 vuotta täyttäneille, ohjelmaa ei luokitella. Tällaisen ohjelman saa tarjota vain, jos siihen tai sen yhteyteen on tehty selvästi havaittava merkintä 18 vuoden ikäraajasta.

(3 mom. kuten HE)

17 §
(Kuten HE)

18 §

Kuvaohjelmaluettelo

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus ylläpitää julkista kuvaohjelmaluetteloa. Kuvaohjelmaluetteloon merkitään 17 §:n 2 momentin 2—6 kohdan mukaiset tiedot sekä tieto 21 ja 30 §:n mukaisista toimenpiteistä.

4 luku

Viranomainen ja valvonta

19 ja 20 §
(Kuten HE)

21 §

Kuvaohjelman ottaminen luokiteltavaksi

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus (*poist.*) ottaa (*poist.*) kuvaohjelman luokiteltavakseen *perustellusta vaatimuksesta tai* jos on *muutoin* syytä epäillä, ettei ohjelmaa ole luokiteltu tämän lain mukaisesti.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

22 §

Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymisen peruuttaminen

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus voi peruuttaa kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksymisen, jos:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) kuvaohjelmaluokittelija on tahallaan *tai toistuvasti* menetellyt luokittelijana olennaisesti virheellisesti.

(2 mom. kuten HE)

23—25 §
(Kuten HE)

5 luku

Maksut26—29 §
(Kuten HE)

6 luku

Oikaisuvaatimusmenettely ja muutoksenhaku30 § (*Uusi*)**Oikaisuvaatimusmenettely**

Kuvaohjelmaluokittelijan tekemään luokittelupäätökseen saa siihen tyytymätön asianosainen vaatia oikaisua Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselta. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolaissa (434/2003).

31 (30) §

Muutoksenhaku Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen päätökseen

(Poist.) Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen tekemään kuvaohjelman luokittelupäätökseen haetaan muutosta valittamalla kuvaohjelmalautakunnalta. Valituksen voi tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Valitus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saannista. Lautakunnan on käsiteltävä valitus kiireellisenä.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun keskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätökseen saa siihen tyytymätön asian-

osainen hakea oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehdään *keskukselle*.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

32 ja 33 (31 ja 32) §
(Kuten HE)

7 luku

Erinäiset säännökset34—37 (33—36) §
(Kuten HE)

8 luku

Voimaantulo38 (37) §
(Kuten HE)*Siirtymäsäännökset 39 (38) §*

(1—3 mom. kuten HE)

Ennen tämän lain voimaantuloa tarjottu kuvaohjelma, josta ei ole tehty tarkastusta koskevaa päätöstä ennen lain voimaantuloa, on luokiteltava siten kuin tässä laissa säädetään. *Valtion elokuvatarkastamon ylläpitämään pelien ikärajatietokantaan ennen lain voimaantuloa ilmoitetut ohjelmat voidaan kuitenkin tarjota ilman tämän lain 16 §:n 3 momentissa tarkoitettua Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen hyväksymistä.*

(5—7 mom. kuten HE)

2.

9 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Kumottavassa laissa tarkoitettu Valtion elokuvatarkastamo muuttuu tässä laissa tarkoitetuksi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseksi. *Valtion elokuvatarkastamon virkasuhteinen*

henkilöstö siirtyy Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksen henkilöstöksi. Määräaikainen henkilöstö siirtyy keskuksen määräaikaisen palvelusuhteensa keston ajaksi. Siirtyvä henkilöstö

säilyttää siirtymähetkellä aiempaan palvelusuhteeseen liittyvät oikeutensa ja velvollisuutensa.

(4 mom kuten HE)

5.

Laki rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 654/2004, seuraavasti:

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettua sukupuoliseuvelisyyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryös-

töstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu vastaavasta rikoksesta. Ote on maksuton. Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä myös voidakseen toimia kuvaohjelmalain (/) mukaisena kuvaohjelmaluokittelijana. Tällöin otteeseen merkitään edellä mainittujen lisäksi tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 17 §:ssä tarkoitettua väkivaltakuvauksen levittämisestä tai rikoslain 17 luvun 18 b §:ssä tarkoitettua kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että kuvaohjelmalain säätämisen johdosta Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukselle turvataan laajenevien velvoitteiden mukainen riittävä rahoitus niin, ettei lasten mediasuojelun kannalta merkittävän uudistuksen menestyksellinen toteutuminen vaarannu.

2. Eduskunta edellyttää, että kuvaohjelmalainsäädännön toimivuus ja uudistuksen vaikutukset lapsille turvalliseen mediaympäristöön arvioidaan niin, että selvitys voidaan antaa sivistysvaliokunnalle kevätistuntokaudella 2014.

3. Eduskunta edellyttää, että turvallisuus selvityslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteyteen otetaan myös kuvaoh-

jelmalainsäädännön tarkoittaman kuvaohjelmaluokittelijan rikostaustan sel-

vittämiseen liittyvät valvonnalliset säännökset.

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
vpj. Tuomo Hänninen /kesk (osittain)
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr (osittain)
Paavo Arhinmäki /vas (osittain)
Merikukka Forsius /kok
Timo Heinonen /kok
Ilkka Kantola /sd (osittain)
Anneli Kiljunen /sd

Sanna Lauslahti /kok
Mikaela Nylander /r
Lauri Oinonen /kesk (osittain)
Tuula Pelttonen /sd (osittain)
Tuomo Puumala /kesk (osittain)
Leena Rauhala /kd
Mirja Vehkaperä /kesk (osittain)
Pauliina Viitamies /sd (osittain)
vjäs. Lasse Virén /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kuvaohjelmalaki, jolla säänneltäisiin kuvaohjelmien tarjoamisrajoituksista lasten suojelemiseksi. Valiokunta kuuli monia asiantuntijoita ja teki tarpeellisia muutoksia hallituksen esitykseen, mutta edelleenkin esitys ei kaikilta osin tue lasten tervettä kehitystä. Lainuudistusta tarvitaan, koska mediaympäristö ja lasten mediankäytön tavat ovat muuttuneet ja käyttömäärä kasvanut. Lastensuojelua ei kuitenkaan tule heikentää.

Yleinen ilmapiiri mediakritiikkiä kohtaan on valitettavan kielteinen. Ohjelmasisältöjen laadun kyseenalaistaminen leimataan usein ylisuojelevuudeksi ja todelliseksi ongelmaksi tarjotaan vanhemmuuden katoamista. Tosiasia kuitenkin on, ettei lastensuojelu mediassa ole ollut kokonaisuudessaan onnistunutta. Ehdotettu valvonnan keskittäminen yhdelle viranomaiselle Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskukseen tarjoaa palautekanavan ja toivottavasti samalla tukee myös terveen mediakriittisyyden kasvua. Yhteiskunnan vastuulla on antaa kodeille välineitä ja tietoa lasten mediakasvattajuuteen. Kun lähtökohtaisesti ajatellaan, että rajoittavilla keinoilla ei enää voida tehokkaasti suojella lapsia haitallisilta aineistoilta, tarvitaan vahvaa resurssointia mediakasvatuksen toteuttamiseen.

Uuden kuvaohjelmalain mukaan ikärajojen luokittelu siirretään pääosin kuvaohjelma-alalla työskentelevien henkilöiden tehtäväksi. Laissa tulisi selkeämmin säätää, että kuvaohjelmien ikäluokittelusta vastaavilla henkilöillä tulee olla perehtyneisyys lasten kehitykseen ja kuvalliseen viestintään. Valiokunnassa luokittelijoiden riippumattomuus kaupallisista toimijoista nousi keskusteluun ja sitä vahvistettiin.

Lapsiasiavaltuutettu on kiinnittänyt huomiota siihen, että televisioyhtiöiden nykyinen ns. vedenjakajasopimus ikärajoista ja niihin liittyvistä ohjelmien lähetyksistä tulisi uudistaa lakimuutoksen yhteydessä. Sopimus koskee vain

arkipäiviä mutta ei viikonloppuja. Tästä johtuen viikonloppuisin televisiosta on voitu lähettää päiväsaikaan ohjelmia, jotka arkisin olisi tullut K-merkintänsä perusteella lähettää iltaiikaan. Sopimus ei ole EU:n audiovisuaalisen direktiivin hengen mukainen.

Direktiivin mukaan lapsille sopimattomat ohjelmat lähetetään televisiossa sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät yleensä katso televisiota. Televisiokanavien itsesääntelysopimusta tulisi uusia eurooppalaisen käytännön mukaiseksi myös siten, ettei K16-merkittyä eli alle 16-vuotiaille sopimatonta ohjelmaa saa lähettää ennen klo 22:ta. Televisio on juuri se kanava, jonka kautta lapset helpoimmin vain laitteen avaamalla voivat nähdä ohjelmia, jotka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla voivat vaikuttaa haitallisesti kehitykseen. On muistettava, että monet sallitutkin ohjelmat loukkaavat ihmisarvoa ja ovat lapsille haitallisia.

Voimassaolevan lain mukaan kuvaohjelmien esittäminen ja levittäminen ikärajamerkintöjen vastaisesti on rangaistavaa. Lakiesityksessä rangaistavuus kavennetaan vain K18-kuvaohjelmien jakeluun. Rangaistavuuden kaventaminen ei ole lasten etujen mukaista, sillä esimerkiksi K16-merkityt ohjelmat voivat sisältää etenkin runsaasti pienemmille lapsille haitallista väkivaltaa. Kaventamisen perustelujen syyt ovat olleet kaupallisia. Vaikka K18-raja täyttää audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin minimisäännöksen, jonka mukaan lapsia on suojeltava heidän kehitystään vakavasti vaarantavalta aineistolta, se ei ole riittävä. Ehdotan lapsiasiavaltuutetun lausunnon mukaisesti, että kiellettyä olisi myös kuvaohjelman tarjoaminen alle 16-vuotiaalle, jos ohjelmalle on asetettu 16 vuoden ikäraja.

Rikoslain 17 luvun 17 §:n mukaisen raa'an väkivaltakuvausten levittäminen sallitaan tiedonvälitystä palvelevan luonteen tai ilmeisen tai

teellisen arvon vuoksi. Voimassaolevan kuvaohjelman perustella ohjelmaa ei ole mahdollista kieltää kokonaan, joten kaikki tarkastukseen tulevat väkivaltaohjelmat on hyväksyttävä enintään K18-merkinnöin. Väkivaltakuvauksen levittämisen kriminalisointi on näin tehty poikkeuksella tyhjäksi. Kuvaohjelman uudistus jättää jatkossa vastuun luokittelusta pääosin toimialalle itselleen. On erityisesti seurattava, mikä vaikutus muutoksella on raa'an väkivallan levittämiseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 2, 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 6 ja 13 § muutettuina seuraavasti:

1 lakiehdotus

6 §

Kuvaohjelman ikärajan noudattaminen

Alaikäiselle kuvaohjelman tarjoaminen on kielletty, jos ohjelman ikäraja on 18 vuotta. *Kiellettyä on myös kuvaohjelman tarjoaminen alle 16-vuotiaille, jos ohjelmalle on asetettu 16 vuoden ikäraja.*

(2—5 mom. kuten SiVM)

13 §

Kuvaohjelmaluokittelijaksi hyväksyminen ja luokittelijakoulutus

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus hyväksyy kuvaohjelmaluokittelijaksi 18 vuotta täyttäneen tehtävään sopivan henkilön, *jonka peruskoulutukseen sisältyy kuvalliseen viestintään tai lasten kehitykseen perehtymistä ja joka:*

(1—3 kohta kuten SiVM)

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2011

Leena Rauhala /kd